

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1942 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning angående priserna å elektrisk kraft inom landets olika delar.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 106 av herr *Albertsson* och II: 155 av herr *Nilsson* i Steneberg har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande *dels* insamlandet och sammanställandet av uppgifter rörande priserna å elektrisk kraft inom landets olika delar, *dels* en standardisering av taxornas form och andra vägar till en effektivisering av kontrollen över kraftpriserna och över distributionsföretagens sätt att fullgöra sina uppgifter, *dels* även frågan om en sammanslagning av smärre distributionsföretag på landsbygden till större mera rationella enheter.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för nämnda yrkanden hänvisas till motionerna.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden av kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen och lantbruksstyrelsen.

De grundläggande statliga föreskrifterna angående elektriska anläggningar för belysning, drivkraft eller dylikt ändamål, vilka anläggningar, till skillnad från telegraf-, telefon- och likartade svagströmsanläggningar, numera allmänt benämnas elektriska starkströmsanläggningar, återfinnas i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. För utförande av starkströmsanläggning, vars största effektiva spänning överstiger 250 volt, räknat om jordledning användes mellan en ledning och jorden och i annat fall mellan två ledningar, erfordras med vissa undantag tillstånd av Konungen.

Jämlikt den ändrade lydelse 2 § 6 mom. i lagen erhållit genom lagen nr 458/1938 skall innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, till vilken Konungen meddelat tillstånd, vara skyldig att, på framställning av den som nyttjar elektrisk ström från anläggningen eller önskar komma i åtnjutande därav, för åstadkommande av skälighetsprissättning underkasta sig reglering av priset för strömmens tillhandahållande. Undantagna från dylik reglering äro statens taxor ävensom pris, som av kommunal myndighet fastställts för tillhandahållande av elektrisk ström inom kommunen.

Prisregleringen verkställas av en särskild nämnd, kallad statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, bestående av fem av Konungen för viss tid förordnade ledamöter.

Jämlikt 4 § Kungl. Maj:ts stadga den 5 maj 1939 (nr 200) om elektriska starkströmsanläggningar är vidare innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, vid vilken elektrisk ström nyttjas för annat än innehavarens eget behov, skyldig att till kommerskollegium årligen på anfordran ingiva bl. a. uppgift om tillämpade taxor.

Landsbygdens elektrifiering och kraftpris ha tidigare varit föremål för behandling i riksdagen med anledning av i ämnet väckta motioner. I de vid 1941 års riksdag väckta likalydande motionerna I: 86 och II: 76 hemställdes sålunda, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag avseende ett effektivare tillgodoseende av landsbygdens och i synnerhet de avlägsnare bygdernas behov av elektriskt ljus och kraft samt enhetligare och lägre taxor, som icke gynnade de stora förbrukarna; ävensom att i samband härmed frågan om förstatligandet av framställandet och tillhandahållandet av elektrisk energi för allmänhetens behov upptoges till försättningslös prövning.

I utlåtande, nr 106, hemställde *statsutskottet*, till vilket motionerna hänvisats — under erinran bland annat, att en omfattande utredning som särskilt haft att taga sikte på möjligheterna att elektrifiera mera avlägsna bygder så sent som under år 1938 framlagts av kommerskollegium samt att för detta ändamål desslikes av 1940 års urtima och 1941 års riksdagar betydande anslag ställts till förfogande — att motionerna icke måtte bifallas. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

I de vid innevarande års riksdag väckta likalydande motionerna I: 5 och II: 13 hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag i följande spörsmål; nämligen: möjligheten av en enhetlig ledning av landets kraftförsörjning eventuellt ett förstatligande av produktionen och tillhandahållande av elektrisk energi; frågan om enhetligare taxor för elektrisk energi samt lägre pris härå för landsbygdens folk; åtgärder för ett effektivare tillgodoseende av landsbygdens behov av elektrisk energi; samt frågan om större planmässighet och enhetlighet vid utförandet av de elektriska ledningsnäten för att därigenom bl. a. åstadkomma standardisering vid tillverkningen av elektriska apparater och utrustning.

I sitt över nämnda motioner avgivna utlåtande hemställde *statsutskottet*, efter att i ärendet ha hört kommerskollegium och vattenfallsstyrelsen, att riksdagen i anledning av motionerna måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft.

Såsom motivering för nämnda hemställan anförde utskottet följande:

I de båda fackmyndigheterna vattenfallsstyrelsens och kommerskollegiets yttranden ha starka invändningar rests såväl mot motionärernas uttalanden i vissa rent tekniska avseenden som också och kanske främst mot deras krav på åtgärder i riktning mot ett förstatligande av kraftförsörjningen.

Om utvecklingen på kraftförsörjningens område i rätt stor utsträckning

fått ske fritt och utan starkare ingrepp från statens sida, kan detta anses ha varit betingat av den tekniska och ekonomiska nödvändigheten. Städerna med sina gynnsamma distributionsförhållanden och bruken med sina stora kontinuerliga kraftbehov, som lämpligast borde tillgodoses från det vattenfall, som ofta var bestämmande för vederbörande industriföretags belägenhet, voro föregångarna. Utvecklingen har sedermera fortgått raskt och under lång tid på det hela taget tillfredsställande. Denna genom enskilda företag och kommuner bedrivna elektrifiering har kompletterats av statlig företagarverksamhet på området, vilken numera fått en sådan omfattning, att Sveriges kraftförsörjning handhaves till omkring en tredjedel av statens vattenfallsverk.

Vid utnyttjande av vattenkraften har det varit naturligt inom varje särskilt företag att anlägga rent affärsmässiga principer vid såväl produktion som distribution. Ett vattenfalls krafttillgång har i enlighet härmed fått tillgodose behovet av elektrisk energi hos de högstbjudande och hos de stora konsumenterna, även om dessa befunnit sig på långt avstånd från kraftkällan, medan den närliggande bygdens kraftbehov icke alltid blivit nöjaktigt tillgodosett, särskilt i sådana fall då förbrukningen varit ringa och ledningskostnaderna höga. På grund härav har elektrifieringen i vissa landsdelar fått i stor omfattning ombesörjas genom utbyggnad till oproporionerligt stora kostnader av vattenfall med alltför ringa kraftmängd. En del bygder ha icke kunnat erhålla någon elektrisk energi. Trots att kraftföretagen redovisat stora nettovinster finnes därför allttjämt i vårt land bygder med otillräcklig kraftförsörjning eller sådan till alltför höga priser.

Den starka uppdelningen på olika företagare av den elektriska kraftproduktionen utesluter för närvarande en mera rättvis prissättning av den elektriska energien och verkar hinderlig för en rationell utveckling av det elektriska distributionsnätet.

Motionärerna ha ifrågasatt, att ett förstatligande av produktionen och distributionen av elektrisk energi bör äga rum i den mån så visar sig nödvändigt för uppnående av större planmässighet. Utan att underskatta de erinringar, som av vattenfallsstyrelsen och kommerskollegium riktats mot motionärernas framställning, vill utskottet uttala sin anslutning till det med motionerna angivna syftet, nämligen att uppnå en mera enhetlig ledning av landets kraftförsörjning samt därvid också i den mån så visar sig nödvändigt ett förstatligande av hithörande produktion och distribution.

Oberoende av denna mera principbetonade utredningsuppgift och ståndpunktstagandet till densamma synes skäl föreligga att beakta en del viktiga detaljspörsmål berörande elektrifieringen.

Ett missförhållande, som kräver uppmärksamhet, är den allttjämt ohämmat pågående spekulationen i outbyggda vattenfall, varigenom råkraften drives upp i ett prisläge, som vid ett framtida utbyggande av dylika vattenfall kommer att medföra avsevärt högre kraftpriser än som varit nödvändigt om spekulations icke förekommit. I Norrland ha på allra senaste tid dylika spekulationsköp ägt rum.

I den mån den elektriska kraftens utbredning vidgas ökas behovet av större enhetlighet och planmässighet i fråga om kraftdistributionen. Fog kan också finnas för en växande samhällelig kontroll exempelvis över tillämpade krafttaxor. En särskild anledning att nu uppmärksamma och närmare överväga dessa spörsmål har utskottet funnit i det av kommerskollegium påpekade förhållandet, att de koncessioner, som beviljats enligt 1902 års lag, inom den närmaste tiden efter hand börja förfalla.

Elektrifieringens allmänna betydelse för landsbygden och för därvarande befolknings försörjningsmöjligheter, trivsel och kvarhållande vid sin gamla

bygd, har redan tidigare av riksdagen uppmärksammats. Det torde vara förtjänt av utredning, i vad mån staten kan ytterligare medverka för den elektriska kraftens utbredning till de även i övrigt i allmänhet rätt vanlottade landsdelar, som ännu sakna dylik kraft.

I samband med dessa överväganden lära också vissa i motionerna berörda spörsmål om exempelvis större enhetlighet vid utförandet av ledningsnät och »ökad standardisering vid tillverkningen av elektriska apparater och utrustning» komma under bedömande.

Behovet av klarare riktlinjer för och bättre kontroll över den allmänna kraftförsörjningen har redan tidigare vitsordats av den år 1917 tillsatta elektrifieringskommittén. I sitt den 31 maj 1923 avgivna slutbetänkande föreslog kommittén tillsättning av ett permanent råd sammansatt — förutom av en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande och ombud för de statliga verken — av tre representanter för kraftproducenterna, däribland en för sydsvenska kraftaktiebolaget och en för svenska elektricitetsverksföreningen, samt tre representanter för konsumenterna, vilka representanter skulle utses främst av hushållningssällskapen och Sveriges industriförbund.

Utän att taga ställning till frågan, huruvida tillsättningen av ett sådant av elektrifieringskommittén angivet råd kan vara motiverat eller överhuvudtaget under vilka former statens inflytande över den elektriska produktionen kan bättre organisatoriskt säkras, måste utskottet finna behov föreligga av en större klarhet om de riktlinjer efter vilka landets framtida försörjning med elektrisk kraft bör ordnas.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande har *kommerskollegium* ansett sig icke för närvarande kunna förorda det mera omfattande utredningsförfarande i förevarande spörsmål som motionärerna åsyfta. I övrigt har kommerskollegium anfört följande:

Med stöd av lag den 30 juni 1938 (nr 458) om ändring av 1902 års elektricitetslag kunna klagomål rörande prissättningen på elektrisk kraft underställas särskild nämnd, kallad statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström. I det yttrande till statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 13 oktober 1937, vari kollegium enligt erhållet uppdrag avgav förslag till den statliga regleringen av kraftpriserna, framhöll kollegium bl. a., att ett genomförande av förslaget torde nödvändiggöra en inventering av inom landet tillämpade energitaxor och att sålunda insamlat statistiskt material med hänsyn till den snabba utvecklingen på området ständigt skulle behöva förnyas och bearbetas för att kunna tjäna det avsedda syftet. Kollegium underströk därvid, att ifrågasvarande arbetsuppgift vore av den omfattning, att den sannolikt skulle kräva anställandet av särskild arbetskraft. Att kollegium, sedan lagen om tvångsreglering av taxorna trätt i kraft, hittills icke gjort framställning om ökade arbetskrafter för förandet av en mera fullständig taxestatistik har berott på att det med hänsyn till den ringa omfattning, i vilken taxeregleringsinstitutet tagits i anspråk, ansett ur sparsamhetssynpunkt lämpligt att låta med ifrågasvarande arbetsuppgift tills vidare anstå.

I detta sammanhang vill kollegium framhålla, att uppgifter angående tillämpade taxor årligen lämnas till kollegium från företag, som erhålit lån från statens kraftlednings- och vattenkraftslånefonder, i samband med de från dessa företag införskaffade årsredogörelserna. Härigenom och på andra sätt har kollegium redan nu rätt goda möjligheter att bilda sig en uppfattning över prisläget i allmänhet vid de elektriska distributionsföretagen. En mera allmän insamling av prisuppgifter m. m. från landets 2 à 3,000 distri-

butionsföretag möjliggöres av bestämmelserna i 4 § av Kungl. Maj:ts stadga om elektriska starkströmsanläggningar den 5 maj 1939 (nr 200), enligt vilka innehavare av elektrisk starkströmsanläggning, vid vilken elektrisk ström nyttjas för annat än innehavarens eget behov är skyldig att till kollegium årligen på anfordran ingiva bl. a. uppgift om tillämpade taxor. Såsom av nedanstående närmare framgår, har kollegium planerat att i samband med annan utredning infordra även taxeuppgifter, varigenom alltså ett första steg kommer att tagas till åstadkommande av den av motionärerna önskade taxestatistiken.

I sitt förutnämnda utlåtande den 13 oktober 1937 med förslag till statlig reglering av kraftprisen behandlade kollegium även det av motionärerna berörda spørsmålet om prissättningen på kraften m. m. Därvid framhölls bland annat, att den högst olikartade strukturen av landets distributionsföretag, mångfalden av skilda förbrukarekategorier etc. medverka till att prissättningen på elektrisk energi påverkas av så många efter förhållandena skiftande faktorer, att det torde vara mycket svårt att fastställa några för hela landet eller större områden generella taxor, som skulle kunna anses skäliga och lämpliga. Detta uttalande äger allt fortfarande giltighet.

Prissättningen på den elektriska kraften bestämmas av kostnaderna för kraftens produktion och distribution. I de fall, då företagen icke hava kooperativ karaktär — en i vårt land mycket vanlig form åtminstone beträffande distributionen å landsbygden — tillkommer dessutom viss vinstmarginal.

Vid en normal, före dyrtidens inträde utbyggd distributionsanläggning på landsbygden utan egen kraftstation, ingingo vid starten kapitalkostnaderna i de av avnämarna erlagda kraftavgifterna med c:a 40 %. Vid företag med egen kraftstation ingick kapitalkostnaden givetvis med avsevärt större del. Vissa distributionsföretag hava — oftast genom sina delägares ekonomiska uppoffringar — blivit skuldfria, under det att andra hava betydande skulder att förränta och amortera. Eftersom kapitalkostnaderna utgöra en betydande del av kraftkostnaden måste skuldfria och skuldsatta företag med nödvändighet tillämpa olika taxor. En väsentlig orsak till skillnaden i kraftpriserna å landsorten är säkerligen här nämnda omständighet, men även andra faktorer inverka, bl. a. olika vinstmarginal. I sådana fall, där vinstmarginalen är för stor, kan den statliga prisregleringen medföra en ändring av taxesättningen; i övrigt äro givetvis möjligheterna för ett statligt ingripande rätt begränsade.

Även om det sålunda icke är möjligt att genomföra enhetliga priser på elektrisk kraft inom olika delar av landet, måste dock åstadkommandet av mera enhetliga taxeformer framstå som ett viktigt önskemål. I sitt yttrande till statsutskottet den 12 mars 1941 över tvenne motioner (I: 86 och II: 76) angående åtgärder för befrämjande av landsbygdens elektrifiering m. m. framhöll kollegium även att frågan om enhetligare taxor för elektrisk energi är värd beaktande och att kollegium ägnade densamma uppmärksamhet. Kollegium har också numera vidtagit förberedande åtgärder för utredning av möjligheterna att ernå enhetligare taxeformer och avser att snarast möjligt slutföra denna utredning. Denna kommer av skäl, som angivas här nedan, närmast att avse möjligheterna att åstadkomma en begränsning av den mångfald av s. k. tariffenheter, som för närvarande tillämpas inom landet.

Där i äldre taxeformer strömvavgifterna icke utgingo efter ackordsprincipen, d. v. s. visst pris per år och lampa resp. hästkraft, beräknades avgifterna merendels enbart efter den av mätare utvisade energiförbrukningen, mätt i kilowattimmar. Priset per kilowattimme måste vid denna taxeform sättas så högt, att det täcker även kapitalkostnader och andra fasta, av för-

brukningen oberoende kostnader. Denna taxeform leder därför till en begränsning av den elektriska energiens användning till sådana ändamål, som kunna bära ett förhållandevis högt pris. Sådana ändamål äro elektrisk belysning och vissa slag av kraft men ej matlagning, vattenuppvärmning m. m. Nämnda taxeform möjliggör alltså icke ett rationellt utnyttjande av de många fördelar, tillgången på elektrisk energi bör innebära. Det är detta förhållande som gjort, att man numera vid borgerlig distribution ganska allmänt övergått till taxor, som äro uppbyggda dels av en fast, av förbrukningen oberoende avgift (i vissa fall flera), dels en rörlig förhållandevis låg förbrukningsavgift, utgående efter det uppmätta antalet kilowattimmar. Den fasta avgiften utgår då i proportion till det antal »förbrukningsenheter», som avnämnaren anses representera. I vissa taxor är den fasta avgiften större än den rörliga, i andra fall är förhållandet det motsatta. Klart är, att ju mindre den rörliga avgiften är i förhållande till den fasta, desto mer verkar taxan främjande på energiens utnyttjande. I detta avseende måste taxor av denna typ anses vara betydligt överlägsna de äldre taxorna med enbart rörlig avgift. Dess värre besitta de moderna taxorna emellertid en betydande olägenhet, nämligen svårigheten att på ett objektivt och under alla förhållanden rättvist sätt fastställa den fasta avgiftens storlek. Som grund för dennas storlek plägar läggas respektive byggnaders storlek, areal öppen jord, antalet installerade motorhästkrafter och dessas användningstid m. m.: vanligen en kombination av dylika storheter och förhållanden. Enheten för det på dylika grunder framkomna storhetstalet brukar benämnas tariffenhet.

Inom vattenfallsverkets områden tillämpas sedan några år tillbaka i stort sett tvenne normer för tariffenhetsberäkningen nämligen centralblocksenheten och norrlandsenheten. Vattensfallsverkets normer tillämpas även inom några enskilda kraftverks distributionsområden. De enskilda företagen i övrigt tillämpa däremot mycket skiljaktiga beräkningsmetoder. Åstadkommandet av möjligast enhetliga grunder för beräkningen av tariffenhetstalet utgör emellertid en grundförutsättning för bedömning av taxefrågor och måste därför anses vara den för närvarande viktigaste uppgiften på taxeorrådet. Enhetlighet på detta område är önskvärd icke blott för underlättande av jämförelser mellan olika taxor utan även för snart sagt allt utredningsarbete i frågor angående kraftdistributionen för borgerliga behov. Att få till stånd ett måttetal, som ger ett någorlunda riktigt uttryck för avnämnarens »storlek», tolkat i den mening, som här avses, måste givetvis möta betydande svårigheter med hänsyn till rådande olikheter bland avnämnarna i avseende å näringsutövning, byggnadssätt, jordvärde, brukningsförhållanden m. m. Kollegium anser emellertid, att ett försök att åstadkomma största möjliga enhetlighet i fråga om tariffenhetsbegreppet bör göras och kollegii utredningsarbete kommer därför i första hand att inriktas på detta omfattande och invecklade spörsmål. I dylikt syfte har kollegium för avsikt att från landets distributionsföretag inforra uppgifter om tillämpade tariffenhetsberäkningar och i samband härmed även om tillämpade taxor.

Motionärernas önskemål, att frågan om en sammanslutning av smärre distributionsföretag på landsbygden till större mera rationella enheter göres till föremål för en närmare undersökning, synes behjärtansvärt. Det är oneligen riktigt, att företag av mera betydande omfattning hava större utsikter att kunna skötas rationellt, framför allt i tekniskt avseende, än de mindre. Det större företaget kan anställa tekniskt kunnig personal, vilket det mindre av ekonomiska skäl i allmänhet icke kan. Å andra sidan hava de nuvarande distributionsföretagen i flertalet fall kommit att begränsas till områden, inom vilka avnämnarna ansett sig hava naturliga gemensamma intressen, skilda från närliggande orters. En sammanslagning av dylika företag till större

enheter torde möta betydande svårigheter på grund av ortsintressena men även av ekonomiska skäl, då företagen i ekonomiskt hänseende i allmänhet äro olikartade. Sedan de ekonomiska förhållandena inom dylika företag mera allmänt blivit stabiliserade och likartade, torde dock denna fråga lättare kunna lösas. Det är emellertid tveksamt, om en dylik sammanslagning, såsom motionärerna synas anse, kan motverka de svårigheter, som för närvarande i vissa fall kunna råda för den del av befolkningen, som är bosatt i gränsområdena mellan de befintliga företagen nämligen då dessa gränsområden äro belägna på större avstånd från ledningsnäten. En sammanslagning mellan flera företag kommer sannolikt att i huvudsak endast innebära, att de olika högspänningsnäten hopkopplas och att det om möjligt ordnas så, att kraft till det gemensamma ledningsnätet inmatas på en enda punkt, varigenom den fördelen kan utnyttjas, som en ökad utjämning av kraftuttagningen innebär. Den del av befolkningen, som är bosatt i de nuvarade småföretagens ytterområden, kommer sannolikt fortfarande att befinna sig på så stort avstånd från det större företagets ledningsnät, att anslutning av ekonomiska skäl möter svårigheter. Vare sig företagen sammanslås eller icke, kunna emellertid företagen numera erhålla statsbidrag till en del av kostnaderna för dylika anslutningar, och de enskilda förbrukarna kunna erhålla lån från elektrifieringslånefonden för de kostnader, som utöver statsbidragen erfordras för att bereda dem tillgång till elektrisk kraft. Staten har således redan vidtagit åtgärder, som möjliggöra elektrifiering även av sådana gräns- eller ytterområden, varom i motionerna talas.

Kollegium finner sålunda, i likhet med motionärerna men delvis på andra grunder än dessa, att en sammanslagning av mindre distributionsenheter till större ur flera synpunkter vore önskvärd.

En utveckling i detta syfte torde även om ock i mycket begränsad omfattning kunna främjas genom åtgärder inom ramen för nu gällande koncessionslagstiftning. Det förefaller emellertid tvivelaktigt om en dylik utveckling kan främjas genom andra statliga åtgärder än de som redan stå till buds. Av motionerna framgår icke, på vad sätt statens medverkan skulle tänkas ske. Kollegium anser icke att ytterligare lagstiftningsåtgärder vore påkallade och ser sig ej heller i stånd att anvisa andra statliga åtgärder för att främja sammanslutningar till större enheter. Ämbetsverket har sig ej heller bekant att några bärande uppslag härutinnan framkommit. Under sådana förhållanden kan collegium knappast finna att något skulle stå att vinna med en utredning, så framt icke någon antydning på förhand kan lämnas om praktiska åtgärder, som skulle kunna leda till åsyftat resultat.

Såsom av det föregående framgår, har collegium i vissa avseenden kunnat ansluta sig till av motionärerna anförda synpunkter och har även vidtagit vissa förberedande åtgärder i den riktning, som motionärerna föreslagit. Kollegium avser att snarast slutföra de påbörjade undersökningarna under förutsättning, att statsmakterna finna det lämpligt och ställa medel för ändamålet till ämbetsverkets förfogande, därest detta befinnes erforderligt.

Vattenfallsstyrelsen har avstyrkt, att den av motionärerna önskade utredningen nu igångsättes samt anført i huvudsak följande:

Kommerskollegium har igångsatt ett insamlande och sammanställande av uppgifter rörande prisen på elektrisk kraft inom landets olika delar. Därmed tillgodoses det första i motionerna framförda önskemålet.

Vad angår det andra önskemålet, utredning rörande en standardisering av taxornas form och andra vägar till en effektivisering av kontrollen över kraftprisen och över distributionsföretagens sätt att fullgöra sina uppgifter, synes

det vattenfallsstyrelsen lämpligt att avvakta resultatet av kommerskollegiums undersökning, innan andra åtgärder vidtagas. Man kan, när nämnda undersökningsresultat föreligger, bättre överblicka, i vad mån missförhållanden föreliggande och åtgärder böra vidtagas för deras undanröjande.

I tredje punkten upptaga motionärerna frågan om distributionsföretagens storlek, närmast med hänsyn till svårigheter för vissa gränstrakter mellan distributionsområdena att erhålla kraft. Det ifrågasättes en sammanslagning av smärre distributionsföretag på landsbygden till större mera rationella enheter.

Otvivelaktigt finns det på många håll distributionsföretag, som äro väl små och som lämpligen borde sammanföras till större enheter. Men det är icke möjligt att uppställa några allmänna regler för den rationella storleken på ett distributionsföretag.

Distributionsföretagens omfattning är ett ekonomiskt avvägningsproblem. Under förutsättning att varje företag uttager kraften blott på en punkt minskas råkraftleverantörens kostnader per levererad kraftenhet med företagsstorleken. Detta tager sig uttryck i att taxorna giva lägre à-pris, ju större kraftleveransen är. Men å andra sidan stiga företagets egna kostnader med områdets omfattning. Större område drager med sig, att nätet får utföras med högre spänning och för större belastning i de centrala delarna. Om åter sammanslagningar skola ske inom det redan befintliga nätet, torde någon ändring av inmatningspunkterna icke ifrågakomma och sålunda sänkning av à-priset för råkraften icke vara att påräkna.

Ett mer omfattande distributionsföretag har större möjlighet att anställa sakkunnig personal för den tekniska och ekonomiska skötseln. Det är dock icke säkert, att skötseln därigenom förbilligas. Med den storlek, som de till vattenfallsstyrelsen anslutna distributionsföretagen i genomsnitt ha, d. v. s. i allmänhet 2,000 à 3,000 tariffenheter, är det möjligt att för skötseln anlita intresserade personer på orten, vilka utföra arbetet till låg kostnad vid sidan av sin övriga verksamhet. Då vattenfallsstyrelsen vidare lämnar företagen bistånd med administrationen och den tekniska skötseln, torde företagen i dessa hänseenden vara tämligen jämställda med de större företagen.

Utöver de ovan angivna ekonomiska omständigheterna få även en del psykologiska faktorer beaktas. Distributionsföretagen omfatta nu ofta bygder, för vilka en verklig intressegemenskap föreligger. Större sammanslagna företag torde icke kunna påräkna motsvarande fördel.

Vad slutligen gränstraktsproblemet angår, så får man nog räkna med ett sådant, även om företagen skulle sammanslås. Av naturliga skäl ha inmatningspunkterna blivit placerade på de platser, där förutsättningarna för elektrifiering varit gynnsammast och därmed också intresset störst. Att därvid vissa gränstrakter fått sämre förutsättningar för elektrifiering är tyvärr ofrånkomligt; förhållandena hade emellertid knappast ändrats, därest distributionsområdena från början varit större, ty nämnda oelektrifierade gränstrakter utgöras i allmänhet av glest bebyggda områden, som under alla förhållanden erbjuda särskilda svårigheter vid elektrifieringen. Enligt vattenfallsstyrelsens mening böra svårigheterna dock icke överdrivas. Det har visat sig möjligt att elektrifiera en hel del gränstrakter och glest bebyggda områden med stöd dels av statsbidrag, dels av distributionsföretagen själva och sålunda i sista hand de redan anslutna konsumenterna.

Lantbruksstyrelsen har icke velat motsätta sig att de av motionärerna berörda spörsmålen, i den mån så icke redan skett genom kommerskollegii försorg, bli föremål för en närmare utredning. I övrigt har lantbruksstyrelsen anfört:

Vad först beträffar insamlandet och sammanställandet av uppgifter rörande priserna å elektrisk kraft inom landets olika delar vill lantbruksstyrelsen anföra, att styrelsen under hand inhämtat, att kommerskollegium planerat att i samband med annan utredning på ifrågavarande område från landets distributionsföretag infordra uppgifter om tillämpade taxor.

Lantbruksstyrelsen finner i likhet med motionärerna synnerligen önskvärt, att större enhetlighet beträffande tillämpade taxerformer åstadkommes. Enligt vad styrelsen har sig bekant, förekommer alltjämt en taxerform, som grundar sig på att hela ersättningen för förbrukad energi uttages i form av avgift per förbrukad kilowattimme. På grund av det höga priset per kilowattimme, som måste tillämpas vid användandet av denna taxerform, begränsas användningen av elektrisk energi för många ändamål och förhindras ett rationellt utnyttjande av genom elektrifieringen åstadkommen produktionskapacitet. I allmänhet torde man dock numera hava övergått till en sådan taxerform, att en del av ersättningen uttages såsom en fast avgift och övrig del i form av en rörlig, förhållandevis låg avgift per förbrukad kilowattimme. Nämda fasta avgift utgår efter på visst sätt beräknade förbrukningsenheter, s. k. tariffenheter. Vid bestämningen av dylika tariffenheter har, enligt vad lantbruksstyrelsen har sig bekant, av de enskilda kraftverken och distributionsföretagen tillämpats väsentligt olika grunder, vilket försvårar en jämförelse emellan olika taxor och en prövning, huruvida taxorna äro skäliga. Åstadkommandet av mera enhetliga grunder för bestämmande av tariffenhetstalet måste därför anses önskvärt. Enligt vad lantbruksstyrelsen erfarit, ingår emellertid även detta spörsmål i ovannämnda av kommerskollegium planerade utredning.

Vad priset på den elektriska energien beträffar, måste detta hos olika företag påverkas av ett flertal faktorer, varför även vid tillämpande av mera enhetliga taxerformer de priser, konsumenterna på skilda platser hava att betala, måste komma att variera. Sålunda råder stor olikhet mellan olika kategorier av förbrukare och hava kraftstationer och distributionsföretag att räkna med olika kostnader, beroende på skuldsättning och dylikt. Det torde emellertid jämväl förekomma, att taxorna hållas oskäligt höga på grund av att vederbörande företag räknar med för stor vinstmarginal, i vilka fall det måste anses angeläget, att en justering av taxorna kommer till stånd. Men hänsyn till det stora antal distributionsföretag, som förefinnes på ifrågavarande område, torde det dock få anses uteslutet att åstadkomma fullt enhetliga taxor.

En sammanslagning av smärre distributionsföretag på landsbygden till större mera rationella enheter skulle enligt lantbruksstyrelsen mening innebära många fördelar, då därigenom en rationellare skötsel kunde möjliggöras och vissa kostnader, såsom för administrations och dylikt, nedbringas. Enligt styrelsens uppfattning måst dock en sådan sammanslagning möta betydande svårigheter på grund av lokala intressen, företagens olika ekonomiska ställning m. m.

Motionärerna hava framhållit, att genom landsbygdens många relativt små distributionsföretag befolkningen inom gränsområdena ej sällan blir missgynnad, då ett utsträckande av det elektriska ledningsnätet till ett distributionsföretags ytterområde ofta icke beviljas och möjlighet att erhålla kraft från angränsande företag saknas. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde detta förhållande icke helt sammanhånga med distributionsföretagens storlek utan närmast bero på de stora kostnaderna att elektrifiera från kraftkällorna avlägset belägna platser. Genom det allmänna mellankommande har man sökt avhjälpa detta därigenom, att distributionsföretagen numera kunna erhålla statsbidrag från anslaget för befrämjande av landsbygdens elektrifiering till en del av kostnaderna för anslutning till avlägset belägna

förbrukare. Sådana förbrukare kunna dessutom erhålla lån från elektrifieringsfonden för samma ändamål.

Även om de utav motionärerna uttalade önskemålen om en sammanslagning av smärre företag synas behjärtansvärda, kan styrelsen svårigen anvisa nya vägar utöver de som redan finnas att nå ett sådant mål. Styrelsen vill framhålla, att önskemålet i viss utsträckning borde kunna tillgodoses inom ramen för nu gällande koncessionslagstiftning.

Utskottet. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har innevarande års riksdag hos Kungl. Maj:t hemställt om utredning rörande möjligheterna att genom statens medverkan mera planmässigt än hittills trygga landets och särskilt den svenska landsbygdens försörjning med elektrisk kraft. Vid nämnda utredning torde jämväl de i förevarande motioner berörda frågorna komma att upptagas till prövning. Med anledning härav synas några åtgärder i omedelbar anslutning till motionerna icke erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 106 och II: 155 må anses besvarade med vad utskottet anför.

Stockholm den 21 maj 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Mannerskantz, Anderberg, Svedberg, Bondeson* och *Gottfrid Karlsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Måler, Carlström* och *Andersson i Surahammar*.